

گزارشی از ممنوعیت حضور خبرنگاران و پخش نشدن جلسات علنی شورای شهر از رادیو

شیشه‌های خاکستری ساختمان بهشت

حضور نمایندگان رسانه‌ها در نیمی از جلسات شورای شهر تهران ممنوع است

عکس: امیرحسین جعفری

مریم روستایی | صبح کمی سرد بهار، باعث شده بود کلاهش را تاروی گوشش پایین بکشد و صورتش را در میان یقه پالتوی قهوه‌ای‌رنگش گرم نگه دارد. قدم‌زنان به بهشت می‌رفت. از کنار چند عابر، چند مغازه و تعدادی راننده گذشت، گویی در فکر عمیقی بود که موتور برایش بوق زد و فکرش را برآورد. لحظه‌ای درنگ و دوباره به راهش ادامه داد. از خم خیابان پارک شهر گذشت و دیگر ندیدمش، انگار که همین چند ثانیه هم ندیده بودمش. مانند همه کسانی که از کنارشان رد شد و ندیدند، چون نمی‌شناختند، نمی‌دانستند که می‌رود تا در کنار دیگر نمایندگان به امورات آنها رسیدگی کند.

از میان ۲۱ نماینده شورای شهرمان، چند تن را در حد تمیز چهره و صدا می‌شناسیم و از میان آنها، مواضع چند تن را می‌دانیم و بر کار چند تن از نمایندگان که به آنها رأی داده‌ایم، نظارت داریم. آیا اگر نماینده ما که صاحب یکی از صندلی‌های شورا است، چند جلسه به شورا نیاید، متوجه ماجرا خواهیم شد؟

سوال این جاست که حق شهروندان از دانستن جزئیات جلسات علنی شورای اسلامی شهر تهران چقدر است و وظیفه رسانه ملی در گسترش این شناخت چقدر؟ و در این میان شورای اسلامی شهر هم به‌عنوان نهادی مسئولیت‌پذیر که وظیفه دفاع از حقوق شهروندان را برعهده دارد به چه میزان به این وظیفه خود جامعه عمل پوشانده است؟

شفافیت یکی از شاخصه‌های توسعه‌یافتگی است و بنابراین هر چه شفافیت در یک جامعه بالا برود این جامعه از نظر توسعه‌یافتگی در موقعیت بهتری قرار می‌گیرد و شفافیت به پیشرفت فرآیند توسعه کمک می‌کند. این موضوع نه تنها در ساختارهای کلان مدیریت و برنامه‌ریزی که در زمینه فعالیت حکومت‌های محلی از جمله شوراهای نقش کلیدی و اساسی دارد و از آن‌جا که عاملی برای افزایش مشارکت مردم است و بسیاری از شهرها در جهان از الگوهای شهرسازی مشارکتی استفاده می‌کنند، پارلمان‌های شهری تلاش بیشتری برای شفاف‌سازی فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها و فراهم کردن بسترهای شفافیت و آزادی به اطلاعات در این زمینه دارند. به همین دلیل هم هست که در شماری از شهرهای توسعه‌یافته تالار برگزاری جلسات شورای شهر را به صورت شیشه‌ای و به‌گونه‌ای طراحی کرده‌اند که شهروندان بتوانند در زمان برگزاری جلسات، نمایندگان‌شان را ببینند و آنچه می‌گویند و تصویب می‌کنند را بدون فیلتر و از نمای نزدیک رصد کنند.

قرار بود شوراهای شهر هم در ایران، نهادهای شیشه‌ای باشند و اعضای به نمایندگی از مردم بر نقطه‌های تاریک، نور تابانند اما حالا دست‌کم در آنفرد اهمیت داشته که در انتخابات شوراها کمتر کسی است که بگوید شوراها در جایگاه یک نهاد شیشه‌ای ظاهر شده‌اند.

بخشی از آنچه به شفافیت فعالیت شوراها کمک می‌کند اطلاع‌رسانی کامل درباره جلسات شورا و گزارش مشروع مذاکرات آن به افکار عمومی است. اطلاع از این که نمایندگان مردم به نیابت آنها در نهادهای تصمیم‌گیرنده چه می‌کنند، آنقدر اهمیت داشته که درباره نهادهای شورایی دیگر از جمله مجلس شورای اسلامی به صراحت درباره ضرورت شفاف‌سازی عملکرد آنها تصمیم‌گیری شده است. طبق اصل ۶۹ قانون اساسی: «مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود.» و به همین دلیل هم هست که بخش زنده جلسات مجلس شورای اسلامی از طریق رادیو و روزنامه رسمی انجام می‌شود و از همین‌روست که این شبکه رادیویی بین مردم با نام رادیو مجلس شناخته می‌شود. در تهران و دیگر شهرها بسیاری از شهروندان از روزهای

جاریه، رادیو، تلویزیون و تماشایچیان در تمامی جلسات علنی شورا مجاز است و با هماهنگی روابط عمومی شورا صورت خواهد پذیرفت و استقرار هر یک تنها در جایگاه پیش‌بینی شده مجاز است.» اما از دومین دوره فعالیت شوراها به بعد نه تنها با پیش‌بینی جلسات ثابت غیر علنی و دربرابر خبرنگاران و نمایندگان رسانه‌ها به نیمی از جلسات شورای شهر تهران ممنوع شده که مشروح مذاکرات اعضای شورا که در دوره‌های اول و دوم نسخه متنی آن روی سایت شورا منتشر می‌شد، از دسترس عموم خارج و دسترسی به فایل صوتی این جلسات نیز با نام‌نگاری‌ها و طی مراتب سختگیرانه اداری ممکن نیست و حتی حق دسترسی رسانه‌ها هم به این اطلاعات محدود شده.

چه رسد به شهروندان. **شورای شهر منتفی شد** انتقاد از عملکرد بسته و انتشار گزینشی اطلاعات از سوی شورای شهر تهران در ادوار گذشته، یکی از موضوعاتی بوده که بارها در کانون نقد و نظر و انتقاد قرار گرفته است. خبرنگاران بارها به این موضوع انتقاد کرده‌اند که چرا از حضور آنها در نیمی از جلسات شورا جلوگیری شده و موضوعات مهم از انتخاب شهرداری گرفته تا مصوبات کلیدی و حساس و مذاکرات تعیین‌کننده، پشت درهای بسته برده می‌شود. حدود چهارسال پیش از این روزها در سبوحه انتخابات

شوراها در دوره سوم، بخش مستقیم برنامه‌های شورا یکی از موضوعاتی بود که توسط برخی کاندیداهای مطرح می‌شد. یکی از آنها «حمت‌الله حافظی»، کاندیدای شورای چهارم شهر تهران که در مصاحبه‌ای گفته بود: «چنانچه بتوانم با رأی شهروندان وارد شورای شهر شوم، مقدمات این کار را فراهم خواهیم کرد. من آماده‌ام که در صدوسه‌سیم نیز وجود دارم در زمانی که شورا جلسات علنی دارد، این مذاکرات از صدای شورا برای شهروندان پخش شود و این موضوع، یکی از برنامه‌هایی است که در شورای چهارم پیگیری و دنبال خواهیم کرد.» علاوه بر او، تعدادی از اعضای شورا هم این موضوع را پیشنهاد دادند و در نخستین سال‌های فعالیت شورای چهارم، مذاکراتی در این زمینه شکل گرفت. ۱۴ بهمن سال ۹۳ سعید معدن‌کن، مدیر شبکه رادیویی تهران و مهدی چمران، رئیس شورای شهر دیداری برای همین موضوع داشتند و در این نشست درباره تعامل بیشتر و ارتباط دوسویه شبکه رادیویی تهران با شورای

شهر تهران گفت‌وگو کردند. همان زمان شبکه رادیویی تهران آمادگی خود را برای انعکاس مصوبات و قوانین شورای اسلامی شهر تهران اعلام کرد اما کمتر از سه ماه بعد یعنی در ۱۳ اردیبهشت سال ۹۴، چمران بخش مستقیم جلسات شورای شهر را رسانه را منتفی دانست و درباره نتایج پیگیری بخش مستقیم جلسات شورای اسلامی شهر تهران از رادیو اعلام کرد: «چندین‌بار در این خصوص نامه‌نگاری کرده‌ایم، اما گفتند چون شورای شهر یک پارلمان محلی است و سراسری نیست، نمی‌توان از رادیو آن را پوشش داد.»

چمران با بیان این که حتی پیگیری موضوع برای بخش مستقیم از رادیو تهران میسر نمی‌شود، نتیجه‌بخش نبوده، توضیح داد: «از آن‌جا که زمان پخش این برنامه سه ساعت و نیم است، این امکان وجود ندارد. این درحالی است که در روزهای یکشنبه و سه‌شنبه جلسات شورای شهر تهران هم‌زمان با جلسات مجلس بوده و به همین دلیل عملاً امکان پذیر نشده است.» آنچه در نهایت به‌عنوان آخرین خیر درباره سرنوشت بخش زنده جلسات شورای شهر اعلام شد، بیش از هر چیز نشان‌دهنده این نکته است که اهمیت موضوع و ضرورت شفاف‌سازی اطلاعات در ارتباط با جلسات شورا و به رسمیت شناختن حقوق شهروندان در این زمینه، آنقدرها که انتظار می‌رود در اولویت برنامه‌های شوراها نیست. از نگاه کارشناسان، شوراها به اطلاع‌رسانی مستقیم و شفاف نیاز دارند چرا که این روشی است که به افزایش اعتبار آنها در افکار عمومی منجر می‌شود.

پخش مستقیم، نه به تحریف «محمد مهدی فرقانی»، استاد ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی در گفت‌وگو با «شهروند» کارکرد اصلی بخش مستقیم مذاکرات شورا را تقویت کارکرد پاسخگویی شورا می‌داند: «اطلاع‌رسانی در همه نهادهای دولتی و دربارۀ عملکردها کم و بیش اتفاق می‌افتد اما اطلاع‌رسانی به شکل مستقیم نشان می‌دهد نظام سیاسی کشور به شفافیت و علنیت معتقد است. همچنین اطلاع‌رسانی به صورت آنلاین موجب می‌شود نمایندگان خودشان را مدام در معرض پاسخگویی و نقد و نظر ببینند. وقتی مذاکرات مجلس شورای اسلامی که به‌عنوان عالی‌ترین نهاد نظارتی و به‌طور مستقیم از رادیو پخش می‌شود طبیعتاً باید در مورد شورا هم به همین شیوه عمل شود

شهر پخش می‌شود طبیعتاً باید در مورد شورا هم به همین شیوه عمل شود. اما زمانی که این اطلاع‌رسانی غیرمستقیم و با فاصله زمانی باشد قاعدتاً بسیاری از رویدادها در شورا عملاً در قرار می‌گیرد و آن‌طور که باید و شاید دیده نمی‌شود، حتی گاهی تحریف یا به شکل دیگری بازنمایی می‌شود.»

به گفته او: «شورای شهر با توجه به این که از نمایندگان مردم تشکیل می‌شود طبیعتاً باید به مرجع خودش که مردم هستند گزارش بدهد که در جلسات شورا چه می‌گذرد. در این میان تک‌تک اعضای شورا نمی‌توانند به تک‌تک شهروندان توضیح بدهند و این جاست که پای رسانه‌ها به میان می‌آید. رسانه‌هایی که مهمترین ابزار این پاسخگویی و اطلاع‌رسانی هستند و در نتیجه پخش رادیویی می‌تواند کمک کند که مردم در معرض عملکرد نمایندگان‌شان در شورا قرار بگیرند و برای دوره‌های بعد قدرت تصمیم‌گیری بیشتری داشته باشند که به چه کسانی رأی بدهند. اگر این چنین شود که اعضای شورا احساس کنند به‌طور مستقیم در معرض دیده‌شدن، رصدشدن و شنیده‌شدن هستند در نتیجه سعی می‌کنند رفتارشان را مطابق با نیازها، علایق و منافع شهروندان تنظیم کنند تا مبتنی بر منافع شخصی و گروهی و جناحی...»

منتخبان مردم وقتی وارد شورا می‌شوند، باید در برابر مطالبات مردمی که به آنها رأی داده‌اند پاسخگو باشند. تشریح عملکرد و اقدامات انجام شده توسط نمایندگان می‌تواند تصویری شفاف از روند اجرای تعهدات مسئولان در اذهان عمومی ایجاد کند.

فرقانی از مهمترین علل اجرایی نشدن برنامه پخش زنده جلسات شورا را پیگیری منافی غیر از منافع شهروندان می‌داند: «اینکه چه کسی و چه نهادی عامل این کوتاهی است باید پیگیری شود اما طبیعتاً است که کسانی منافعشان را در پنهان کاری جست‌وجو می‌کنند.» اما «حسینعلی افخمی»، عضو هیات علمی گروه ارتباطات دانشگاه علامه، در مورد وجود یک کانال رادیویی که دسترسی مردم به جلسات شورا را به صورت مستقیم فراهم کند، دیدگاه متفاوتی با فرقانی دارد: «معتقدم اگر به شوراها یک کانال رادیویی هم اختصاص دهیم به منظور به مشارکت تولیدین مردم، باز هم مشارکت به مفهوم رقابتی بالا نخواهد رفت و نتیجه‌اش فقط پهم‌آز اطلاعات است. به

نظر من به جای کانال رادیویی، دولت آینده با شهرداری‌ها، دفاتری را در سطح شهر تأسیس کند به مفهوم دفاتر مشاوره‌ای و خدمات اطلاع‌رسانی به شهروندان تا آگاهی مردم را از حقوقشان، هویت نمایندگان و نحوه مطالبات‌شان و همچنین روند رسیدگی به این مطالبات بالا ببرد.»

حق دسترسی به اطلاعات حق دسترسی به اطلاعات یکی از حقوق شهروندی و طبق عقیده برخی، یکی از حقوق بنیادین بشری است و امکان دسترسی به اطلاعات غیرطبقه‌بندی برای همه شهروندان ممکن می‌کند. یکی از مهمترین نتایج مستقیم دسترسی آزاد کاهش فساد است و در واقع مهمترین ابزار این پاسخگویی و اطلاع‌رسانی می‌دهد. با گسترش اینترنت و شکل‌گیری دولت الکترونیک در بسیاری از کشورهای جهان شهروندان می‌توانند به صورت آنلاین به بخش قابل‌توجهی از اطلاعات در گردش در سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی دسترسی داشته باشند. یکی از دستاوردهای دولت روحانی که همین چندماه پیش رونمایی شد، منشور حقوق شهروندی است که در آن به حق دسترسی آزاد به اطلاعات برای همه مردم اشاره شده است، پیش‌بینی‌ای که البته به نظر می‌رسد اجرای همه‌جانبه آن در ایران با وجود پراکندگی دستگاه‌ها و حوزه قدرت با

در ۱۳ اردیبهشت سال ۹۴، شبکه رادیویی تهران آمادگی خود را برای انعکاس مصوبات و قوانین شورای اسلامی شهر تهران اعلام کرد اما چمران بخش مستقیم جلسات شورای شهر را رسانه را منتفی دانست و درباره نتایج پیگیری بخش مستقیم جلسات شورای اسلامی شهر تهران از رادیو گفت: «چندین‌بار در این خصوص نامه‌نگاری کرده‌ایم، اما گفتند چون شورای شهر یک پارلمان محلی است و سراسری نیست، نمی‌توان از رادیو آن را پوشش داد.»

دشواری‌های خاص خود مواجه می‌شود. طبق بند ث ماده ۲۲ از منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران، حق شهروندان است که از تصمیمات و اقدامات اداری که به‌نوعی حقوق و منافع مشروع آنها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، آگاه شوند. همچنین طبق ماده ۳۰ از منشور مذکور حق شهروندان است که به اطلاعات عمومی موجود در موسسات عمومی و موسسات خصوصی ارایه‌دهنده خدمات عمومی دسترسی داشته باشند. همه دستگاه‌ها و نهادها موظف به انتشار مستمر اطلاعات غیرطبقه‌بندی شده و مورد نیاز جامعه هستند و در این میان فراهم کردن دسترسی آسان به اطلاعاتی مثل مشروح مذاکرات و پخش مستقیم جلسات شورا جزو برنامه‌هایی است که هم شدنی است و هم شرایط را برای نظارت مردمی بر فعالیت نمایندگان‌شان در شورا فراهم می‌کند. از نگاه افخمی، دسترسی به اطلاعات و همچنین اطلاع از جزئیات جلسات علنی شورای اسلامی شهر تهران، حق شهروندان

است: «به نظر من نخستین گام این است که هویت افرادی که در شورا هستند مشخص باشد و این که به دنبال چه برنامه‌ای هستند، مگر می‌شود نماینده شهر برنامه نداشته باشد و اگر دارد به افراد رأی‌دهنده نکود که می‌خواهد شهر را به کدام سمت و سو هدایت کند؟ کمترین حق من رأی‌دهنده دانستن برنامه‌های نماینده‌ام و نحوه پیگیری مطالباتی است که به‌خاطر رسیدگی به آنها رأی داده‌ام، باید بدانم و در جریان رسیدگی‌ها باشم تا اگر برنامه‌هایش به خطا رفت دیگر پشت سر او نایستم.»

به گفته افخمی یکی از مسائلی که وجود دارد این است که دسترسی آزاد به اطلاعات در هیچ دولتی تا به امروز اولویت نبوده است. اما اگر این مسأله در انتخابات به رأی عمومی گذاشته شود هر لحظه می‌توان از آن دفاع کرد. برای مثال نماینده‌ای که با مطرح کردن این مسأله به سستی رسید به قطعیت می‌تواند بگوید برای مثال ۵۱ درصد مردمی که به من رأی داده‌اند خواسته و مطالبه‌شان از من حق دسترسی به اطلاعات بوده است.

همچنین دسترسی آزاد به اطلاعات ارتباط مستقیم با آزادی مطبوعات و بیان در حوزه رسانه‌ها و همچنین فعالیت احزاب دارد. اگر این دو آزادی‌شان محدود باشد دسترسی آزاد به اطلاعات عملاً غیرممکن و یکی از پیامدهای آن، ناتوانی در مدیریت شهری است.

افخمی در این مورد می‌گوید: «به نظر من، بدون تحزب مدیریت شهری امکان‌پذیر نیست و بدون تحزب وسایل ارتباط جمعی نمی‌تواند مدیریت خبری داشته باشند که بتوانند موثر عمل کنند. آنچه امروز می‌بینیم مشارکت پایین شهروندان در شهرهای بزرگ است. در واقع هر چه از شهرهای کوچک به سمت شهرهای بزرگ می‌آییم مشارکت کاهش پیدا می‌کند و علت آن قوانین جاری در انتخابات است. همه‌جا در دنیا هویت‌ها مشخص است. هر نماینده‌ای که صحبت می‌کند مشخص است از چه جناحی است و این هویت توسط رسانه‌ها به مردم شناسانده می‌شود. هویتی که در انتخابات ما مشخص نیست. در واقع فرد نماینده را به‌عنوان موافق یا مخالف دولت می‌شناسیم و این که فرد خودش کیست و چند نفر پیرو او هستند را نمی‌دانیم.»

او در ادامه انتخابات در شورا و تبلیغات برای انتخابات را نیازمند اصلاحات اساسی می‌داند و در این راستا سه محور را مطرح می‌کند: «نخستین محور این است تا زمانی که انتخابات شوراها تک‌حزبی نباشد، غیرممکن است وسایل ارتباط جمعی بتوانند برای روشن‌گری و شفاف‌سازی مداخله کنند. دوم این که انتخابات در شهرهای بزرگی مثل تهران باید محله‌ای برگزار شود و سوم تا زمانی که در قانون انتخابات شوراها شرط ساکن بودن رأی‌دهنده در حوزه انتخابی خودش اجباری نباشد انتخابات شوراها فی‌الغالبه مخدوش است.»

طبق ماده ۲۵ از شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان، از فصل دوم قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور، مصوب اول خرداد ۱۳۷۵ آمده است که «سکونت حداقل یک‌سال در محل اخذ رأی به استثنای شهرهای بالای یک صد هزار نفر جمعیت.»

افخمی در توضیح این بند به این نکته اشاره می‌کند: «فردی که در قم ساکن است می‌تواند در تهران رأی بدهد و فردی که در تهران است در کرج رأی بدهد. نتیجه این امر این می‌شود که تعداد رأی‌دهندگان واجد شرایط در یک شهر چند نفر است مشخص نمی‌شود و این مسأله به مردم اطلاع‌رسانی می‌دهد که مطالبه خاصی دارند آسیب وارد می‌کند و در نهایت این مشکل را خواهیم داشت که کسانی که قدرت اقتصادی بالاتری دارند بتوانند در تغییر برنامه‌های شهری و اجرایی نقش آفرینی کنند.»

شوراها در نهایت باید صدای مردم باشند. صدایی که مطالبات مردم را به ترتیب اولویت بیان کند. شوراها رابطی هستند که موجب تعامل مردم با دستگاه‌های اجرایی می‌شوند و مطالبات مردم را پیگیری می‌کنند. دستیابی آگاه شوند. همچنین طبق ماده ۳۰ از منشور مذکور حق شهروندان است که به اطلاعات عمومی موجود در موسسات عمومی و موسسات خصوصی ارایه‌دهنده خدمات عمومی دسترسی داشته باشند. همه دستگاه‌ها و نهادها موظف به انتشار مستمر اطلاعات غیرطبقه‌بندی شده و مورد نیاز جامعه هستند و در این میان فراهم کردن دسترسی آسان به اطلاعاتی مثل مشروح مذاکرات و پخش مستقیم جلسات شورا جزو برنامه‌هایی است که هم شدنی است و هم شرایط را برای نظارت مردمی بر فعالیت نمایندگان‌شان در شورا فراهم می‌کند. از نگاه افخمی، دسترسی به اطلاعات و همچنین اطلاع از جزئیات جلسات علنی شورای اسلامی شهر تهران، حق شهروندان